

פרשת יתרו מה עניין יתרו להר סיני?

שמות פרק יח

(א) וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים: (ב) וישח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה אחר שלוחיה: (ג) ואת שני בניה אשר נשם האחד גרשם כי אמר גר היתי בארץ נכריה: (ד) ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מתורב פרעה: (ה) ויבא יתרו חתן משה ובגיו ואשתו אלי משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלוקים: (ו) ויאמר אל משה אני חתנו יתרו בן אליה ואשתו ושני בניה עמה: (ז) ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האהלה: (ח) ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה': (ט) ויחך יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הציילו מיד מצרים: (י) ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הצייל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הצייל את העם מתחת יד מצרים: (יא) עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים כי בדבר אשר דבר עליהם: (יב) וישח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלוקים ויבא אהרן וכלו זקני ישראל לאכול לחם עם חתן משה לפני האלוקים: (יג) ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב: (יד) וירא חתן משה את כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב: (טו) ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי העם לדבר אלוקים: (טז) כי יתנה להם דבר בן אלהי וישפטו בין איש ובין רעהו והודעתי את חקני האלוקים ואת תורתיו: (יז) ויאמר חתן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה: (יח) וכל תבל גם אתה גם העם הזה אשר עמך כי כבוד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך: (יט) עתה שמע בקולי איעצך ויהי אלוקים עמך הנה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את הדברים אל האלהים: (כ) והזרתה אתה את החקים ואת התורת והודעת להם את הדבר ילכו בזה ואת המעשה אשר יעשו: (כא) ואתה מסתה מכל העם אנשי חיל וראי אלהים אנשי אמת שניאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושני עשרות: (כב) וישפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדל יביאו אליו וכל הדבר הקטן ישפטו הם והקל מעליו ונשאו אתה: (כג) אם את הדבר הזה מעשה וצונו אלהים ונבלת עמך וגם כל העם הזה על מקמו יבא בשלום: (כד) וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר: (כה) ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל ויתן אתם ראשים על העם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושני עשרות: (כו) וישפטו את העם בכל עת את הדבר הקשה וביאו אל משה וכל הדבר הקטן ישפטו הם: (כז) וישלח משה את חתנו וילך לו אל ארצו:

במדבר פרק י

(כט) ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני חתן משה נסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אתו לך לכה אתנו והטבנו לך כיה' דבר טוב על ישראל: (ל) ויאמר אליו לא אלהי אמי אלא ארצי ואל מולדתי אלהי: (לא) ויאמר אלינא מעזב אתנו כיו עליו ידעת נתתנו במדבר והיית לנו לעינים: (לב) והיה כיה' חלף עמנו והיה הטוב ההוא אשר יטיב ה' עמנו והטבנו לך:

דברים פרק א

(ה) בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר: (ו) ה' אלוקינו דבר אלינו בחרב לאמר רב לכם שבת הנה: (ז) פנו וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הקנעני והלבנון עד הנגה הגדל גרה פרת: (ח) ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ אשר נשבע יקוק לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם: (ט) ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא יאובל לבדי שאת אתכם: (י) ה' אלוקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב: (יא) ה' אלוקי אבותיכם יסוף עליכם ככם אלהי פועלים ויברך אתכם כאשר דבר לכם: (יב) איבה אשא לבדי טרחתם ומשאכם וריבכם: (יג) ה' יבן לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואנשים גראשיכם: (יד) ותענו אתי ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות: (טו) ואשח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידעים ואתן אותם ראשים עליכם שרי אלפים ושני מאות ושני חמשים ושני עשרות ושטרם לשבטיכם: (טז) ואצוה את שבטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם וישפטם לדק בין אחי ובין אחיו ובין גרו: (יז) ונסע מחרב וילך את כל המדבר הגדול והגורא ההוא אשר ראיתם דרך הר האמרי כאשר צוה ה' אלוקינו ויבא עד קדש ברנע:

רמב"ן שמות פרק יח פסוק א

אין מוקדם ומאוחר: כבר - נחלקו רבותינו (מכילתא כאן), (זכחים קטז א) בפרשה הזאת. יש מהם אומרים כי קודם מתן תורה בא יתרו כסדר הפרשיות, ויש מהן שאמרו שאחר מתן תורה בא. וזה ודאי יסתייע מן הכתוב (פסוק ה) שאמר ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלהים. הנה אמר שבא אליו בחנותו לפני הר סיני שחננו שם שנה אחת, וזה טעם אשר הוא חונה שם. ועוד, שאמר והודעתי את חוקי האלהים ואת תורותי (פסוק טז), שהם הנתונים לו בהר סיני. ועוד, כי כאן (פסוק כז) אמר וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו, והיה זה בשנה השנייה בנסעם מהר סיני, כמו שאמר בפרשת בהעלותך (במדבר י כט) ויאמר משה לחובב בן רעואל המדיני חותן משה נוסעים אנחנו, ושם כתוב ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך, והיא ההליכה הכתובה בכאן וילך לו אל ארצו:

ועוד הביאו ראיה ממה שאמר הכתוב (דברים א ו ז) ה' אלהינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה פנו וסעו לכם, ושם (בפסוק ט) נאמר ואומר אליכם בעת ההיא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם, ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וגו' (שם טו), וזו עצת יתרו, ושם (בפסוק יט) כתוב ונסע מחורב, כי נסעו מיד.

ועם כל זה אני שואל, על הדעת הזו כשאמר הכתוב וישמע יתרו כל אשר עשה ה' למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, ולמה לא אמר ששמע מה שעשה למשה ולישראל במתן התורה שהוא מהנפלאות הגדולות שנעשו להם?

...וכשאמר ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך (פסוק ח), ואמר יתרו מזה עתה ידעתי כי גדול ה' (פסוק יא), למה לא ספר לו מעמד הר סיני, וממנו יודע כי השם אמת ותורתו אמת ואין עוד מלבדו?
...ואולי נאמר ששמע יתרו בארצו מיד כי הוציא ה' את ישראל ממצרים ונסע מארצו והגיע אל משה אחרי היותו חונה בהר סיני אחר מתן תורה. ולא סיפר שהזכיר לו ענין המעמד ההוא, כי הדבר עודנו קרוב ועודם שם, ובידוע כי סופר לו:

יש מוקדם ומאוחר: והקרוב אלי לתפוש סדר התורה שבא קודם מתן תורה... והנה יהיה פירוש הכתוב ויבא יתרו חותן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חונה שם ויבא אל הר האלוקים, כי אל ההר בא ושם עמד... ומן ההר שלח אליו אני חותנך יתרו בא אליך, ויצא אליו משה... והזכיר זה לשבח יתרו, שעזב ארצו ובא אל המדבר אשר הוא שם בעבור שידע שהוא הר האלהים, כי בו נגלו אליו האלהים, שכבר שמע כל הענין כי ישראל יצאו ממצרים לעבוד את האלהים על ההר הזה (לעיל ג יב), ובא לשם ה' אלהי ישראל. וגם זה נכון הוא:
וכן נראה לי שאמר כאן (בפסוק כז) וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו, שהיה זה בשנה הראשונה, והלך לו אל ארצו וחזר אליו. ויתכן שהלך שם לגייר את משפחתו וחזר למשה ועודנו בהר סיני כי קרוב הוא למדין, כמו שהזכרתי, שהרי בנסוע המחנה באייר בשנה שנייה כשאמר לו משה נוסעים אנחנו לכה אתנו (במדבר י כט), וענה אותו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך (שם ל), התחנן לו משה מאד ואמר לו אל נא תעזוב אותנו וגו' והיית לנו לעינים, והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך (שם לא לב), ולא השיב אותו דבר, ונראה שקבל דבריו ועשה כרצונו ולא עזבם: ...ובמכילתא (כאן) אמר לו הריני הולך ומגייר את בני מדינתי שאביאם תחת כנפי שמים, יכול שהלך ולא חזר, ת"ל ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים וכו':

אם אין מוקדם ומאוחר אז למה הסיפור של יתרו כתוב כאן?

אבן עזרא שמות פרק יח

ועתה אפרש למה נכנסה פרשת יתרו במקום הזה, בעבור שהזכיר למעלה הרעה שעשה עמלק לישראל, הזכיר כנגדו הטובה שעשה יתרו לישראל. וכתוב ויחד יתרו על כל הטובה (שמות יח ט), ונתן להם עצה טובה ונכונה למשה ולישראל, ומשה אמר לו, והיית לנו לעינים (במד' י, לא), והטעם שהאיר עיניהם. ושאלו אמר, ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל (ש"א טו, ו). ובעבור שכתוב למעלה מלחמה לה' בעמלק

(שמות יז, טז), שישראל חייבים להלחם בו, כאשר ניחח השם להם, הזכיר דבר יתרו, כי הם היו עם גוי עמלק, שיזכרו ישראל חסד אביהם, ולא יגעו בזרעו.

הרב אהרן ליכטנשטיין זצ"ל

ניתן להסביר שסיפור יתרו מופיע דווקא לפני קבלת התורה כדי ללמד אותנו שהתורה אמנם ניתנה לעם ישראל בכללותו, אבל במידה שווה היא ניתנה גם לכל פרט ופרט. למרות שישנו בתורה פן שבו עם ישראל נידון כישות אחת - "אתם ראיתם", "ואתם תהיו לי"; ישנו פן שבו כל אחד ואחד עומד לפני הקב"ה באופן פרטי - "אנוכי ה' א-לוקיך", "לא תשא את שם ה' א-לוקיך לשוא". סיפור יתרו בא לבטא את העובדה שהתורה ניתנה בשתי רמות - הן לכלל והן לכל יחיד ויחיד, ושישנה חשיבות לכל אחד מהפנים: "אחת דיבר אלוקים, שתיים זו שמעתי".

הרב יהודה עמיטל זצ"ל

מה עניין יתרו למהלך הכללי של הפרשיות? התמיהה גדולה במיוחד לאור דברי חז"ל ש"יתרו אחר מתן תורה היה" (זבחים קטז); אם פרשיה זו כלל לא התרחשה קודם מעמד הר סיני, מדוע התורה משנה את הסדר הכרונולוגי בשביל לתאר אותה דווקא עכשיו? קושיה נוספת, שכבר עמד עליה הרבי מקוצק, היא מדוע נקראת פרשה בתורה על שמו של יתרו הגוי, כאשר אפילו אבות האומה הישראלית לא זכו לכבוד זה? נדמה, שניתן לענות על קושיות אלו לפי סוגיה בקידושין ע: "מעלה יתירה יש בין ישראל לגרים, דאילו בישראל כתיב: 'הייתי להם לאלוקים והמה יהיו לי לעם', ואילו בגרים כתיב: 'מי הוא זה ערב את ליבו לגשת אלי נאום ה' והייתם לי לעם ואני אהיה לכם לאלוקים'"

במבט ראשון יש להתקשות בדברי הגמרא: מה זה משנה האם קודם כל הקב"ה מולך עליך או שקודם כל אתה ממליך את הקב"ה? מדוע הגרים, שממליכים את הקב"ה על עצמם תחילה, עדיפים מיהודים מלידה, שהקב"ה מולך עליהם קודם להמלכתם אותו עליהם? ישנן שתי אפשרויות להגיע לאמונה בקב"ה. סוג אחד של אמונה בא לידי ביטוי בדור יוצאי מצרים, שראו עין בעין את הקב"ה המכה את המצרים במכת בכורות, ואת הניסים הגדולים שנעשו להם על הים. דור כזה מאמין בעל כורחו, שהרי לאחר שרואים ניסים גדולים כאלו כיצד ניתן לכפור? נדמה שזו כוונת המדרש שבקבלת התורה הקב"ה כפה על עם ישראל "הר כגיגית" - לאחר כל מה שראו לא הייתה לבני ישראל ברירה אלא להאמין ולקבל את תורתו של הקב"ה. לעומת זאת, יתרו הגיע לאמונה בדרך אחרת לחלוטין. רש"י לומד מהפסוק "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים" (י"ח, י"א) שקודם שיתרו בא להצטרף לעם ישראל, לא הייתה עבודה-זרה שהניח ולא ניסה. יתרו הוא איש של התלבטויות. אמנם לאחר ששמע על יציאת מצרים, קריעת ים-סוף ומלחמת עמלק, הוא החליט לעבוד את הקב"ה, אולם גם בשלב זה הוא עדיין לא שלם לגמרי עם החלטתו. לכן כותב רש"י שכששמע יתרו על מפלת מצרים "נעשה בשרו חדודין חדודין, מיצר על איבוד מצרים" (י"ח, ט'). יתרו הגיע לאמונה בעקבות שמועות ומחשבות, ולא בעקבות ראיית עין, ולכן הוא מלא לבטים וספיקות. אם-כן, ניתן להסביר שהתורה מספרת על יתרו דווקא קודם למעמד הר סיני, כדי ללמד אותנו שגם דרכו של יתרו לאמונה היא לגיטימית. כיון שמעמד הר סיני לא יחזור על עצמו, מאז ועד היום אין לנו ברירה אלא ללכת בעקבות יתרו, ולהגיע לאמונה לא מתוך ראיית עין, 'זה אלי ואנוהו', אלא מתוך התלבטויות וספיקות בלתי-פוסקים. יתרו מלמד אותנו שאין בכך פסול, ושעל מאמין מסוג כזה ראויה אפילו להיקרא פרשה שלמה בתורה!

אולם, נדמה שיש מטרה נוספת בסיפור יתרו קודם קבלת התורה. כפי שראינו קודם, לדעת חז"ל יתרו הגיע לעם ישראל לאחר שניסה כל עבודה זרה קיימת. לכן, דווקא יתרו הוא היכול להעיד שהתורה היא הטובה ביותר מכל שאר האופציות. רק מי שבדק את כל שאר הדתות, יכול להעיד שהתורה היא הדרך הטובה והנכונה ביותר. כאשר יתרו, שניסה את הכל, מודה ש"עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים" - זו ראייה משמעותית ובלעדיוותה ועליונותה של התורה.

סיבה שלישית לכך שפרשיית יתרו מופיעה דווקא קודם למתן תורה, היא בשביל ללמד אותנו שהתורה לא ניתנה רק לעם ישראל, אלא יש לה תפקיד מחנך גם כלפי אומות העולם. אפילו יתרו, נציג אומות העולם, מגיע לעם ישראל בשביל לקבל איתם את התורה. ממעשה יתרו אנו למדים שיש ערך גדול לכך שגויים מכירים במלכותו של הקב"ה.

הרש"ר הירש ויקרא פרק יח פסוק ד

"אשר יעשה אתם האדם וחי בהם". לא נאמר כאן: אשר תעשו אותם ותחיו בהם - אלא: אשר יעשה אותם האדם וחי בהם; אף לא נאמר כאן "אדם" - אלא "האדם". הוזה אומר: כל המגשים את האופי הרוחני והמוסרי, הכלול במושג "האדם" (ראה פי' בראשית א, כו) - ואין זה מתגשם אלא על - ידי קיום חוקי ה'. מכאן אמרו בתורת - כהנים: "מנין אפילו נכרי ועושה את התורה הרי הוא ככהן גדול? ת"ל אשר יעשה אותם האדם וחי בהם; וכן הוא אומר: וזאת תורת הכהנים והלויים וישראל לא נאמר כאן, אלא וזאת תורת האדם ה' אלהים (שמואל ב' ז, יט); וכן הוא אומר: פתחו שערים ויבואו כהנים ולויים וישראלים לא נאמר, אלא ויבא גוי צדיק שומר אמונים (ישעיה כו, ב); וכן הוא אומר: זה השער לה' כהנים לויים וישראלים לא נאמר, אלא צדיקים יבאו בו (תהלים קיח, כ); וכן הוא אומר: רננו כהנים לויים וישראלים לא נאמר כאן, אלא רננו צדיקים בה' (תהלים לג, א); וכן הוא אומר: הטיבה ה' לכהנים ולויים וישראל לא נאמר כאן, אלא הטיבה ה' לטובים (תהלים קכה, ד); הא אפילו גוי ועושה את התורה הרי הוא ככהן גדול". נמצאת אומר: חיים, תורה, קירבת ה', רננה וטובה - לא ישראל בלבד יזכו בכל אלה בזכות התורה והמצווה; אלא כל אדם, הדולה את השקפתו ואת עקרונותיו מן התורה, כל המתעלה לפיסגת אנושיות טהורה על - ידי קיום חוקי התורה ומשפטיה - כבר הובטחה לו הדרגה העליונה של שלמות ואושר בקירבת ה'.

הרב יהודה עמיטל זצ"ל

לאחר תיאור בואו של יתרו, מספרת התורה על העצה שנתן יתרו למשה בנוגע למינוי השופטים. סיפור זה אירע בוודאי לאחר מעמד הר סיני, כדברי רש"י לפסוק יג, ושוב יש לשאול: מה ראתה התורה להקדימו ולהביא אותו כאן?

ניתן אולי לתרץ זאת על פי דבריו של המהר"ל בהקשר אחר. בסוף הפרשה נאמר:

"ואם מזבח אבנים תעשה לי, לא תבנה אתהן גזית..." (כ', כא).

רש"י על אתר מביא את דברי המכילתא:

"ר' ישמעאל אומר: כל 'אם' ו'אם' שבתורה רשות, חוץ מג': 'ואם מזבח אבנים תעשה לי' - הרי 'אם' זה משמש בלשון 'כאשר' - כאשר תעשה לי מזבח אבנים, לא תבנה אתהן גזית, שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר 'אבנים שלמות תבנה' (דברים כ"ז, ו). וכן 'אם כסף תלוה' (שמות כ"ב, כד) חובה הוא, שנאמר 'והעבט תעביטנו' (דברים ט"ו, ח), ואף זה משמש בלשון 'כאשר'. וכן 'ואם תקריב מנחת בכורים' (ויקרא ב', יד), זו מנחת העומר שהיא חובה. ועל כרחק אין 'אם' הללו תלויין אלא ודאין, ובלשון 'כאשר' הם משמשים".

המהר"ל ב'גור אריה' על אתר מקשה: אם פסוקים אלו מדברים על מצוות שהן חובה, מדוע הם מנוסחים בלשון של "אם"? המהר"ל מסביר, שהתורה רצתה לומר בכך, שמדובר בפעולות כל כך מובנות מאליהן, שהיינו צריכים לבצע אותן גם אילו התורה לא היתה מצווה עליהן. אדם צריך להבין לבד, שאם יש עניינים צריכים להלוות להם כסף. אדם אמור להגיע לבד לתחושה שעליו לבנות מזבח לקב"ה ולהקריב עליו קרבנות, וכן לחוש צורך להביא לקב"ה מנחה מראשית היבול כהכרת תודה.

יש החושבים, שלאחר שניתנה התורה, יש לקיים את כל המצוות בתחושה שאנו עושים אותן משום שכך אנו מצווים. אנשים מאבדים לפעמים את התחושה הטבעית, שיש דברים שפשוט וברור שיש לעשותם, ואין אנו זקוקים לציווי התורה לשם כך. התורה נוקטת בלשון "אם", כדי לומר שאין לקיים דברים אלו בתור גזירת מלך בלבד, אלא יש לעשותם מתוך הזדהות פנימית.

רעיון דומה עולה ממקומות אחרים, שבהם דיברה התורה על הנהגות טובות שונות קודם מתן תורה: "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (בראשית י"ח, יט), "אין יראת א-לוקים במקום הזה" (שם כ', יא), ועוד. גם לגבי הפסוק "שם שם לו חק ומשפט" (ט"ו, כה) מסביר הרמב"ן, שלא מדובר במצוות אלא בהנהגות. ישנם דברים שיש לעשותם גם בלא ציווי מפורש של התורה.

ניתן אפוא לומר, שהתורה הקדימה את פרשת מינוי השופטים למעמד הר סיני, כדי להדגיש שיש הנהגות ומשפטים שיש לקיים בלי קשר למתן תורה.